

res és adatbázisokban és katalógusokban, cikk- és e-könyv olvasás, naptár funkció, kutatási konzultáció, dokumentumok felhőben való tárolása, tájékoztatás, projektmenedzsment, könyvtárhasználati órák, prezentációk, hivatkozáskeresés (Zotero), folyóirat-követés (BrowZine), azonnali üzenetküldés. Érdekes, hogy a résztvevők meglepően keveset használták a tableteket. A csoport fele, akiknek a munkájához speciális (katalogizálási, könyvtárközi kölcsönzési) szoftverek szükségesek, havonta csak két-három esetben.

A tabletek legnagyobb előnyének a hordozhatóság bizonyult, mely lehetővé tette például, hogy a kollégák leveleiket munkahelyen kívülről is láthassák, könnyen jegyzetelhessenek, tutoriálokat, webináriumokat és egyéb munkavideókat nézhessenek. Nagyon jól bevált kutatási és konzultációs célokra is. Lehetővé tette a tájékoztatást a referenz pultról elszakadva is, viszont sok tartalommal nem lehetett olyan jól keresni vele, mint számítógépen. Nem volt ideális akkor sem, mikor nagy képernyőre vagy több alkalmazás egyszerre történő használatára volt szükség. Számos egyéb problémát is tapasztaltak, például a hivatali és személyes adatok összekeveredését, a könyvtári

hálózatra való csatlakozás megoldatlanságát. A válaszok 60%-a szerint a munkaköri feladatok ellátását nem javította a tablethasználat. A többség véleménye szerint a tablet jó kiegészítője, de nem kiváltója a személyi számítógépnek.

A kísérletet két szempontból mégis mindenki nagyon hasznosnak ítélte: a tabletek segítségével megismerték a diákok által gyakran használt technológiát, és így magabiztosabban tudtak segíteni nekik. Ezenkívül élvezték a más osztályokon dolgozó kollégákkal való együttműködést. Utóbbi elősegítette a különböző egységekben folyó munka kölcsönös megismerését, és bátorította az osztályok közötti további kommunikációt is. A csoportos együttműködés tehát valóban jó és támogató tanulási környezetnek bizonyult.

A végső konklúzió mégis az, hogy a szintén hordozható laptop jobban megfelel a legtöbb könyvtári munkához. Talán a jövőbeli technológiai fejlesztések és a hibrid gépek olcsóbbá válása fogja megváltoztatni ezt a véleményt.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 24, 48, 52, 59

Könyvtárgépesítés, könyvtárépület

Könyvtárépítés, -berendezés

68/2018

RABE, Roman: Anspruchsvolles Projekt in bester Lage : die neue Zentralbibliothek Dresden In: BuB. – 69. (2017) 8-9., p. 478-483.

Res. angol és francia nyelven

Drezda központi könyvtárának új épülete

Könyvtárépület -közművelődési; Városi könyvtár

A korszerűsítés négy éve után a drezdai felújított Kulturális Palota 2017. április 29-én nyitotta meg kapuit látogatói előtt. A legnagyobb intézményi bérelő a Városi Könyvtári Rendszer, amelynek központi könyvtára itt kapott helyet. 1969-ben a szocialista kultúra szimbólumaként készült épület építészetileg

a háború utáni modernizmus egyik legjobb példája, mely saját korában erős befolyást gyakorolt az európai építészetre minden politikai határon keresztül. A könyvtár mellett a másik bérelő a Drezdai Filharmonikusok, akik 1969 óta játszanak a Kulturális Palota koncerttermében. A központi könyvtár újrainvitása nem változtatta meg a drezdai Városi Könyvtár Rendszerének decentralizált szervezetét, mely 19 fiókkönyvtárból és különböző mozgó szolgáltatásokból áll. Nem zártak be fiókokat, a személyzet nem került át a fiókokból a központi könyvtárba. A központi könyvtár gyűjteménye nem fog jelentősen gyarapodni. A könyvtár továbbra is követni fogja a szerény, de naprakész gyűjtemény fenntartásának sikeres stratégiáját. A gyűjtemény jelenleg 295 ezer egységből áll, míg a teljes raktári és tárolókapacitás 305 ezer tételt képes befogadni. Különleges kihívást jelentett a könyvtár tervezése a meglévő belsőépítészeti korlátokon belül. A könyvtári rendszer néhány kompromisszumra kényszerült, mindenekelőtt

alapterületével kapcsolatban, ami csökkent az elérni kívánt célokhoz képest. Az olvasói munkaterületek jelentős növekedése csak a polcok tömörebb elhelyezésével volt elérhető. Drezdában a szó szoros értelmében Kulturális Palotában várják a látogatókat. A város központi könyvtárban az az érzésünk, hogy egy nyilvános nappaliban vagyunk, ahol mindenkit szívesen látnak. A meghosszabbított megnyitó hétvégén 17 500 látogató fogadta el a meghívást, és jött el élvezni az új helyiségeket.

(Autoref.)

Lásd még 28

Elektronikus könyvtár

69/2018

CRISSINGER, Sarah: Access to research and Sci-Hub : creating opportunities for campus conversation on open access and ethics. – Bibliogr. jegyzetekben In: College & research libraries news. – 78. (2017) 2., p. 86-88., 95.

A kutatási eredmények elérése és a Sci-Hub. Campuson belüli beszélgetés a nyílt hozzáférésről és etikai kérdésekről

Elektronikus könyvtár; Főiskolai könyvtár; Hozzáférhetőség; Könyvtáresetika

A cikk szerzője a Sci-Hubot övező botrányokra reflektálva akkori munkahelyén, a Davidson Collegeban 2016 szeptemberében szakmai napot szervezett, amelynek során a főiskola oktatóival és a diákokkal a tudományos szövegekhez való hozzáférés erkölcsi és etikai kérdéseit vitatták meg. A szakmai nap ötlete egy témába vágó Science-beli cikk – mely azt taglalta, kik, honnan és milyen tartalmakat töltenek le a Sci-Hub segítségével – megjelenését követő zárt egyeztetések során körvonalazódott. Az intézmény számára fontos volt, hogy a könyvtári és információs technológiák segítségével hogyan tudják ennek a tudományos publikációk globális, ingyenes és természetesen illegális elérését biztosító repozitóriumnak a hozzáférhetőségét korlátozni, használatát visszaszorítani az egyetemi polgárok körében. A kutató szempontjából ugyan kényelmes, ha a saját íróasztalánál indított egyszerű kereséssel korlátlanul hozzáfér a kurrens, naprakész szakirodalomhoz, ennek a modellnek azonban megvannak a gyenge pontjai erköl-

csi, társadalmi és jogi téren is, ami kellő támadási felületet biztosít az előfizetési díjakat gátlástalanul megkerülő folyóiratkereső és elindítója, Alexandra Elbakyan számára.

A könyvtáros közösség a Sci-Hub ügyből úgy tud profitálni, ha tágabb kontextusba helyezi azt, így a felelősség és a permanens változás kérdését is bevonva a diskurzusba a Sci-Hubot mint a tudományos publikációkkal kapcsolatos problémák esettanulmányát tárja az egyetemi oktatók és a hallgatók elé. A 2011 óta eltelt idő és a témával foglalkozó cikkek, posztok, kommentek nagy száma megérlelte egy etikai, technikai, szerzői jogi kérdéseket felvető nyílt párbeszéd lehetőségét. Az ügy Davidson College-beli aktualitását fokozza, hogy az egyetem rendelkezik etikai kódexszel, melynek ismeretében a Sci-Hub gondtalan használata megkérdőjeleződik.

A nyílt hozzáférés kérdése és a tudományos publikációs rendszer körülménye nem volt előzmények nélküli az egyetemen, 2015-ben ugyanis már tartottak egy Open Access hetet, a Sci-Hub fórumot tehát ennek etikai vonalán elindulva szervezték meg, integrálva a korábbi partneri együttműködésekkel. A 2016. szeptemberi szakmai napnak kettős vetülete volt, hiszen teret adott egyrészt a Sci-Hub elvi működéséről, másrészt az annak nyomán felmerülő lezártan kérdésekről – úgymint folyóiratkiadások, kiadástartogatás, jutalmazási rendszer, a szabad hozzáféréshez alkalmazott praktikák – szóló, előítélet nélküli nyílt vitának. A józan, következtetéseken alapuló dialógusra azért is volt szükség, mert szűkebb értelemben a Davidson College diákjait is érintette a szabad hozzáférés korlátozásának elvi és gyakorlati lehetősége, ugyanis felmerült az egyetem részéről, hogy letiltásuk a Sci-Hub oldalához való hozzáférést.

Kérdés, hogy kell-e az etikai és erkölcsi kereteinket a végletekig tágítani, vagy könyvtárosként, felelősséget vállalva a tudományos kutatásért és az információs világban való eligazodásért, inkább más aspektusból kellene megfogalnunk a Sci-Hub felverte hullámokat. A fórumon felmerült annak az elméleti lehetősége is, hogy a könyvtárak konzorciumi keretek között készíthetnének egy teljesen új alapokon álló megosztó és értékelő rendszert, valamint az új tartalom létrehozása, a jelentésteremtés és az etikus megosztás felé kellene elmozdulniuk a helyi közösségek segítségével.

A szakmai fórumok és a Sci-Hub nyújtotta esettanulmány csak az első lépés volt a Davidson College számára a nyílt hozzáférés kezdeményezésének útján. Az egyetem fontosnak tartja a tudatosságot, a nyílt párbe-

szédet és az egyetemi polgárok tájékoztatását, hosszú távon pedig egy nyílt hozzáférési szabályzat felállítását vagy a zöld úton való elindulást tervezik.

(Horváth Adrienn)

70/2018

UDENAREN, John Van: The World Digital Library In: Bibliothek. – 41. (2017) 2., p. 242-249.

Res. angol nyelven

Digitális Világkönyvtár

Elektronikus könyvtár; Honlap; Kulturális örökség; Nemzeti könyvtár

A WDL (*World Digital Library* – Digitális Világkönyvtár) projekt célja, hogy a világ minden pontján működő könyvtárak ritka és egyedi kulturális tartalmainak biztosítson online elérhetőséget. A WDL ötlete először 2005-ben merült fel a Kongresszusi Könyvtár vezetője, James H. Billington részéről. Az UNESCO-val együtt, számos partnerkönyvtár bevonásával a Kongresszusi Könyvtár olyan elsődleges források digitalizálását és szabad elérhetővé tételét vette tervbe, amelyek a világ országainak a kulturális eredményeit reprezentálják, és a történeteiket mesélik el.

A nyilvános weboldal (www.wdl.org) 2009. április 21-én indult el 18 ország alig néhány ezer dokumentumával. Az érdeklődést azonban jelzi, hogy már az indulás napján 587 510, másnap pedig további 619 846 látogatást regisztráltak. A projekt eredményeként 2016 márciusára a WDL már 13 551 könyvtári dokumentumot, 658 155 képet és hangzó fájlt tartalmazott. Ekkorra a 103 együttműködő könyvtár mellett 9 múzeum, 4 levéltár és 15 egyéb intézmény is részt vett a projektben.

A tartalom legfőbb jellemzője a minőség, amely egyszerre jelent magas színvonalú technikai megjelenítést és a tartalmak gondozását. Az UNESCO-val való egyezség értelmében a WDL elérhetővé teszi *A világ emlékezete program* részét képező tartalmak digitális másolatát, közöttük olyan tartalmakat, mint Beethoven IX. szimfóniájának kéziratát, a 750-ben

keletkezett Codex Aureust vagy a Marseillaise egy korai felvételét 1898-ból.

Az oldal jellemzője a többnyelvűség. Összesen 131 nyelven érhető el dokumentumok, amelyekhez 7 nyelven fejlesztettek ki interfészt. Az ENSZ 6 hivatalos nyelve (arab, angol, francia, kínai, orosz és spanyol) mellett portugálul érhető el az oldal, így az internethasználók jelentős része saját nyelvén böngészhet a WDL oldalain. Az egységes felhasználói élmény érdekében a metaadatokat (tárgyszavak és nevek) következetesen lefordítják valamennyi nyelvre.

Valamennyi tételt katalogizáltak 6 fő szempont szerint, amelyeket a böngészés és a visszakeresés során érvényesíteni lehet: hely, idő, téma, formátum, nyelv és beküldő intézmény. A böngészési és keresési eredményeknek három megjelenítési módja van: lista (a leírás előnézetével), galéria (a dokumentum képével) és térkép (a leírás „hely” mezője alapján).

Valamennyi tételhez tartozik egy bevezető – kutatók, kurátorok által készített – leírás, amelyből tájékozódhatunk, mi ez a dokumentum, és miért fontos. Egyes tételek esetében ezt olyan további elemekkel egészítik ki, mint idővonal, interaktív térkép vagy kis videók, amelyekben szakértők mutatják be az adott tételt. A WDL ezeken felül kiemelkedő a sebesség és a megbízhatóság tekintetében is, amelyet felhő tárhely és CDN (content delivery network – tartalomszolgáltató hálózat) használatával érnek el. Informatikai értelemben a WDL egy óriási oldal. Szolgáltatási felülethez közel 2TB, a master fájlok tárolására több mint 18 TB tárhely áll rendelkezésre és van használatban. A használat szintén jelentős. 2015-ben egy év alatt 8 185 301 látogatót szolgált ki a weboldal.

A jövőben kihívást jelent az új közreműködő partnerek toborzása. A cél, hogy a jelenlegi magas színvonal fenntartása mellett bővüljön a tartalom is, és a WDL még inkább reprezentálja a világ országait, nyelveit, vallásait, kultúráit és az egyes történelmi korszakokat. A szolgáltatási felületet igyekeznek az oktatás igényeivel összhangban fejleszteni, és mindezzel tovább növelni a használók számát.

(Tóth Máté)

Lásd még 56